

مؤسسه مطالعات پژوهش های بازرگانی

رصد تحولات اقتصادی کشورهای اصلی طرف تجاری (توسعه روابط تجاری ایران و امارات متحده عربی)

- مقدمه
- بررسی روابط اقتصادی امارات با ایران
- پیشینه روابط تجاری ایران و امارات متحده عربی
- تجارت ایران و امارات متحده عربی
- ساختار تعرفه‌ای در تجارت ایران و امارات متحده عربی
- پتانسیل صادراتی ایران در تجارت با امارات متحده عربی در مقایسه با رقبا
- موافقتنامه‌های دو یا چند جانبه میان ایران و امارات
- سرمایه‌گذاری خارجی
- جمع بندی و توصیه‌های سیاستی

آنچه خواهید خواند...

تاریخ انتشار: شهریور ماه ۱۴۰۲

چکیده

نقش امارات متحده عربی در تجارت ایران با سایر کشورها که به واسطه امکانات لجستیکی و خدمات تجاری آن شکل گرفته، موجب شده است تا این کشور طی دهه‌های گذشته همواره در میان پنج شریک نخست تجاری ایران قرار داشته باشد. بر اساس آخرین آمار گمرک جمهوری اسلامی ایران، تجارت ایران و امارات در سال ۱۴۰۱ به ۲۴ میلیارد و ۱۶۲ میلیون دلار رسیده است که از این مقدار حدود ۱۸ میلیارد و ۳۹۵ میلیون دلار آن واردات و ۵ میلیارد و ۷۶۷ میلیون دلار آن صادرات به این کشور بوده است. با توجه به ضرورت معرفی زمینه‌های توسعه همکاری اقتصادی و تجاری و رفع موانع موجود در مسیر همکاری دو کشور، در گزارش حاضر تلاش شده است تا ضمن ارائه مختصری از آخرین وضعیت و نتایج اقدامات و همکاری‌ها با امارات متحده عربی، پیشنهادهای عملیاتی نیز مطرح شود. نکات کلیدی این پژوهش به شرح ذیل می‌باشد:

• تجارت ایران و امارات

بررسی تجارت ایران با امارات متحده عربی طی سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۱ نشان می‌دهد که روند صادرات کشور تحت تاثیر تحریم‌ها روندی نزولی داشته است؛ علاوه بر این، روند فزاینده رشد وزن صادرات نسبت به رشد ارزش صادرات پس از سال ۱۳۹۸ تا سال ۱۳۹۹ نشان از ارائه تخفیفات با هدف توسعه صادرات دارد. البته می‌بایست این نکته را نیز مد نظر قرار داد که از سال ۱۳۹۹ اگرچه ارزش صادرات در یک روند ملایم رو به رشد بوده است، اما وزن صادرات با کاهش ۳۱- درصدی مواجه شده است که می‌تواند نشان دهنده قیمت بالاتر کالاهای صادراتی ایران طی این سال باشد.

• موافقتنامه‌های دو یا چند جانبه میان ایران و امارات

با وجود آن‌که کشورهایی از قبیل امارات متحده عربی، عراق و آلمان در میان هفت کشور نخست در حجم تجارت با ایران قرار دارند، حتی یک موافقت‌نامه نیز در زمینه بازرگانی و یا گمرکی با این کشورها منعقد نشده است. این واقعیت نشان دهنده در حاشیه بودن روابط تجاری نسبت به مسائل سیاسی بوده و لازم است در انعقاد موافقتنامه‌ها به این مسئله به عنوان یکی از متغیرهای تصمیم‌گیری توجه شود.

• فرصت‌های پیش روی ایران در امارات متحده عربی

- سهم امارات از صادرات به جهان ۱٫۷ درصد است؛ بنابراین امارات و به طور ویژه، دبی بازار مناسبی برای صادرات مجدد کالاهای ایرانی است؛
- برخورداری از امکان قانونی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در امارات متحده عربی در بخش‌های تجارت عمده و خرده فروشی، فعالیت‌های املاک و مستغلات؛ خدمات مالی و بیمه؛ تولید و استخراج معادن که می‌تواند موجبات ارزآوری را فراهم نماید

- در خصوص پتانسیل‌های افزایش تبادلات انرژی میان ایران و امارات می‌توان از کشوری واسط به عنوان عمان استفاده کرد به گونه‌ای که برای صادرات گاز، خط لوله انتقال گاز ایران به عمان و سپس سوپ آن از عمان به امارات به عنوان گزینه‌ای مطلوب مورد توجه قرار داشته باشد. در حال حاضر ایران نمی‌تواند مستقیماً به امارات گاز صادر کند و دلیل اصلی آن موضوع کرسنت است که هنوز در دادگاه بین‌المللی پرونده باز دارد؛
- ضروری است تا به شکلی ویژه صادرات محصولات پتروشیمی و پلیمری و در مقابل واردات فناوری‌های روز از طریق امارات مورد توجه قرار گیرد تا ذیل استمرار صادرات این حوزه، امکان انتقال تکنولوژی نیز فراهم گردد.

• جمع‌بندی و توصیه‌های سیاستی

- با توجه به استمرار و گستردگی روابط تجاری ایران و امارات، ضروری است تا علاوه بر سطوح کمی قابل توجه این رابطه، سطوح کیفی نیز با هدف بیشینه‌سازی منافع اقتصادی ایران ارتقا پیدا کند. در این میان توجه به عوامل ذیل می‌تواند سودمند و موثر باشد:
- ایجاد شبکه‌ای از روابط راهبردی با کشور امارات با توجه به بسترهای مشترک فرهنگی؛
- استفاده از امکانات فراهم شده در سازمان‌ها و نهادهای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در جهت ارتقاء تعامل اقتصادی با کشور امارات با تاکید بر اتخاذ رویکردی مبتنی بر توافقات سازمان‌یافته منطقه‌ای و بین‌المللی؛
- استفاده از پیمان‌های دوجانبه تجاری و ارزی و ایجاد بازار بین بانکی معاملات ریالی و ارزی با کشور امارات؛
- استفاده از ظرفیت رسانه‌ای و بهره‌مندی از شبکه‌های برون مرزی برای نشان دادن توانمندی‌های تجاری واقعی ایران به تجار امارات؛
- ایجاد زمینه سرمایه‌گذاری‌های خارجی از طریق تبلیغ ظرفیت‌های اقتصادی ایران در کشور امارات؛
- تقویت دیپلماسی عمومی و شرکت فعال بخش خصوصی واقعی (کارآفرینان، صنعتگران و بازرگانان) در بازار کشور امارات؛
- تشکیل شورای هماهنگی دیپلماسی اقتصادی متشکل از وزارت صنعت، معدن و تجارت با بازوی اجرایی سازمان توسعه تجارت، وزارت امور خارجه با بازوی معاونت تازه تاسیس دیپلماسی

- اقتصادی و اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، به‌عنوان بالاترین نهاد بخش خصوصی به منظور تسریع در تصمیم‌گیری‌ها و کاهش موازی کاری؛
- تدوین سند یکپارچه دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر مشارکت نخبگان و پژوهشگران در طراحی ادبیات دیپلماسی اقتصادی
  - توجه به نکات ذیل نیز که در آن از چشم‌انداز اقتصاد سیاسی به ابعاد مختلف روابط اقتصادی ایران و امارات پرداخته شده است از اهمیت برخوردار می‌باشد:
  - لزوم برخورداری از فرصت صادرات مجدد در امارات با تأکید بر محصولات پیچیده و با ارزش افزوده بالاتر
  - نقش موافقتنامه تجارت آزاد پیش روی هند و امارات متحده عربی بر روابط اقتصادی ایران و امارات
  - توسعه روابط امارات متحده عربی و اسرائیل و اثرات آن بر ایران
  - توسعه روابط کره جنوبی و امارات در ابعاد نظامی و فناوری و اثر آن بر دیپلماسی اقتصادی ایران در قبال امارات
  - لزوم توجه به زمینه‌ها و نتیجه بازیابی روابط ترکیه و امارات
  - ضرورت توجه به نقش شورای همکاری خلیج فارس در توافقات تجاری و اقتصادی با امارات
  - لزوم پرداختن به الزامات ژئوپلیتیک در روابط با امارات
  - ضرورت توجه به بخش خدمات در تجارت ایران و امارات
  - لزوم قاعده مند سازی روابط تجاری ایران با امارات مطابق با استانداردهای بین‌المللی بویژه در مقررات فنی و سطوح کیفی

۱. مقدمه

روابط تجاری ایران با برخی کشورها از اهمیت بالایی برخوردار است؛ کشورهایی که یا بخش عمده‌ای از نیازهای وارداتی ما را تامین می‌کنند و یا در واردات از ایران به ویژه در حوزه منابع انرژی نقش پررنگی دارند. در این بین کشورهای نظیر امارات با برخورداری از موقعیت و امکانات لجستیکی، جایگاه مهمی در تجارت سایر کشورهای منطقه نظیر ایران ایفا می‌کنند. طبق آمارهای رسمی، طی چند دهه گذشته امارات همواره در میان پنج شریک نخست تجاری ایران قرار داشته است. نقش واسط این کشور در تجارت ایران با سایر کشورها که به واسطه امکانات لجستیکی و خدمات تجاری آن محقق شده است، در دوران تحریم نیز امکان مبادلات تجاری را برای ایران مهیا نموده است. در واقع امارات مبدا اصلی واردات برای کشور محسوب می‌شود. زیرساخت‌های مناسب امارات در تجارت با جهان به ویژه در حوزه حمل و نقل دریایی و جابجایی کشتی‌هایی با ظرفیت کانتینری بالا و حضور تجار و صنعتگران در این کشور برای برخورداری از مزایای تجاری و تکمیل حلقه‌های پایانی زنجیره تولیدی کالاهای متنوع خود در قالب‌هایی نظیر بسته‌بندی، از دلایل توسعه روابط تجاری ایران با این کشور طی دهه‌های گذشته بوده است.

بر اساس آمار گمرک جمهوری اسلامی ایران، تجارت ایران و امارات در سال ۱۴۰۱ به ۲۴ میلیارد و ۱۶۲ میلیون دلار رسیده است که از این مقدار حدود ۱۸ میلیارد و ۳۹۵ میلیون دلار آن واردات و ۵ میلیارد و ۷۶۷ میلیون دلار آن صادرات به این کشور بوده است. بر اساس این آمار، واردات سال ۱۴۰۱ از امارات ۱۳ میلیون و ۱۴۶ هزار تن به ارزش ۱۸ میلیارد و ۳۹۵ میلیون دلار بوده و رشد حدود ۳٫۳ درصدی در وزن و ۱۱٫۲ درصدی در ارزش را نسبت به آمار سال ۱۴۰۰ ثبت کرده است؛ این در حالی است که صادرات کالاهای ایرانی به امارات در مدت مذکور، ۱۱ میلیون و ۲۰۹ هزار تن به ارزش ۵ میلیارد و ۷۶۷ میلیون دلار بوده و رشد حدود ۸٫۳ درصدی در وزن و ۲۷٫۶ درصدی در ارزش را نسبت به آمار سال ۱۴۰۰ ثبت کرده است.

طی این پژوهش تلاش شده است تا در ابتدا چشم‌اندازهای ارائه شده از سوی امارات برای بخش‌های مختلف به شکل کامل رصد شود تا درک مناسبی نسبت به فضای آتی این کشور و رویه سیاستگذارانه آن به دست آید. در بخش‌های بعدی نیز آمارهای تجاری مرتبط با امارات و در ادامه آمارهای تجاری و تحلیل‌های مرتبط با روابط این کشور با ایران ارائه شده است؛ در این راستا به سابقه همکاری‌ها و خلاءهای موجود نیز پرداخته شده است. در نهایت نیز بر اساس نکات و تحلیل‌های ارائه شده، توصیه‌هایی برای پیشینه‌سازی منافع ملی کشور از مجرای روابط اقتصادی و تجاری با امارات مطرح شده است.

۲. بررسی روابط اقتصادی امارات با ایران

۱-۲. پیشینه روابط تجاری ایران و امارات متحده عربی

کشور امارات به عنوان کانون اقتصادی منطقه، در مبادلات تجاری ایران با کشورهای جهان نقش موثری ایفا می‌کند. امارات تا قبل از پیروزی انقلاب اسلامی و زمان جنگ تحمیلی، جایگاه مطلوبی در روابط با ایران نداشت؛ اما با پایان یافتن جنگ، همواره جایگاه اول تا سوم را بین شرکای تجاری ایران به خود اختصاص داده است. امارات در سال‌های ۱۳۶۱ و ۱۳۶۲، به ترتیب رتبه‌ی چهارم و دوم را در واردات از ایران به خود اختصاص داد و از سال ۱۳۶۲ تا ۱۳۶۸، کشور امارات (دبی) دومین شریک واردکننده کالا از ایران بود. در عرصه واردات ایران از امارات، این کشور در سال ۱۳۵۹ جایگاه هفتم را به دست آورد؛ اما یک سال بعد، یعنی ۱۳۶۰، میزان صادرات امارات به ایران کاهش یافت و امارات به رتبه دهم نزول کرد. پس از سال ۱۳۶۰ تا ۱۳۶۸، یعنی یک سال پس از اتمام جنگ، باز هم نامی از امارات دیده نمی‌شود. حجم مبادلات تجاری بین ایران و امارات از سال ۱۳۶۷ تا کنون همواره در نوسان بوده است. سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۶ که متعلق به دوران سازندگی است میزان واردات کالای ایران از امارات از ۹۸۰ میلیون دلار آغاز و تا ۴۷۴ میلیون دلار در نوسان بوده است. حجم صادرات غیر نفتی ایران به امارات نیز از ۱۴۷ میلیون دلار به ۲۵۷ میلیون دلار می‌رسد. نامناسب‌ترین تراز تجاری این دوره متعلق به سال آخر دوره اول دولت هاشمی (۱۳۷۱) است. در دوره هشت ساله دولت سازندگی، تراز تجاری ایران با امارات همواره منفی بوده است. در دوره سازندگی، امارات به عنوان شریک وارداتی، غالباً رتبه چهارم و هفتم و به عنوان شریک صادراتی به جز در سال ۱۳۶۷ همواره مقام دوم را به خود اختصاص داده است. در این مقطع، بحث جزایر سه‌گانه دوباره پس از ممانعت ایران از ورود یک قایق اماراتی به جزیره ابوموسی مطرح گردید؛ اما نیاز ایران به نوسازی و تلاش دبی در رقابت با ابوظبی و نیاز آن به کسب درآمد از طریق بندرها و صادرات مجدد مانع از کاهش حجم مبادلات تجاری شد.

در دوره هشت ساله دولت اصلاحات ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۴ حجم مبادلات کشور افزایش قابل توجهی می‌یابد. کم‌ترین میزان صادرات و واردات کالا متعلق به سال ۱۳۷۶ یعنی سال شروع به کار دولت اصلاحات است که جایگاه امارات به عنوان شریک وارداتی هفتم و به عنوان شریک صادراتی جایگاه سوم را دارد. بیشترین حجم واردات و صادرات در این دوره در سال ۱۳۸۳ رقم می‌خورد که حجم واردات معادل ۶ میلیارد دلار و حجم صادرات کم‌تر از ۲ میلیارد دلار است. در این سال کشور امارات شریک اول صادرات و واردات ایران به شمار می‌رود. تراز تجاری ایران در برابر کشور امارات در دوره اصلاحات نیز مانند دوره سازندگی همواره منفی بوده است. در این مقطع بهترین روابط سیاسی بین دو کشور برقرار بود.

در دوره دولت آقای احمدی نژاد نیز به رغم درگیری‌های سیاسی و کاهش روابط ایران و شورای همکاری خلیج فارس، بیشترین حجم مبادلات تجاری بین دو کشور صورت گرفته است؛ سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۲ دوره هشت ساله احمدی نژاد، کشور امارات همواره به عنوان شریک اول وارداتی ایران محسوب و از سویی به عنوان شریک صادراتی، از ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۶ جایگاه اول، ۱۳۸۷ جایگاه دوم و از ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۲ جایگاه سوم را به خود اختصاص داده است. نامناسب‌ترین تراز تجاری ایران در مراودات تجاری با امارات در سال ۱۳۸۹ به وجود آمد. مبادلات تجاری ایران طی سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۰ با کشور امارات یک طرفه و به سود امارات بوده که این امر متاثر از اجرای تحریم‌های بین‌المللی غرب و هم‌پیمانانش علیه ایران بوده است. تراز تجاری در دوره هشت ساله احمدی نژاد نیز همواره منفی است. به رغم تنش‌های سیاسی، برای اولین بار پس از انقلاب اسلامی، در سال ۱۳۸۶ رئیس‌جمهور ایران به عنوان عالی‌ترین مقام اجرایی از امارات دیدن کرد.

دوره هشت ساله دولت روحانی نیز که دوره نخست آن با اوباما و دوره دوم آن با دولت ترامپ هم‌زمان بوده است، امارات همواره شریک دوم واردات و سوم صادرات ایران به شمار می‌رود. بیشترین حجم واردات و صادرات کالا از امارات در این دوره مربوط به سال ۱۳۹۳ است که بدترین تراز تجاری را برای ایران به همراه دارد. از ابتدای انقلاب اسلامی تا سال ۱۳۹۵ حجم مبادلات تجاری بین دو کشور برای اولین بار تحت تاثیر اجرای برجام و رفع برخی تحریم‌ها در سال ۱۳۹۵ برای ایران مثبت می‌شود که میزان واردات از امارات نزدیک به ۷ میلیارد دلار و میزان صادرات نزدیک به ۸ میلیارد دلار و تراز تجاری بیش از ۱ میلیارد دلار است. این موضوع تحت تاثیر مذاکرات برجام و سپس امضای آن بود که با استقبال امارات نیز مواجه شد و فضای تنفسی برای اقتصاد ایران فراهم نمود. در سال ۱۳۹۶ نیز که سال نخست دولت ترامپ بود، حجم مبادلات تجاری نسبت به سال قبل افزایش یافت. سال ۱۳۹۷ بعد از خروج ایالات متحده از برجام و بالاگرفتن تنش سیاسی بین دو کشور، هر چند حجم مبادلات تجاری نسبت به سال‌های گذشته کاهش و تراز تجاری به نفع امارات منفی می‌شود، اما باز هم امارات جایگاه قبلی خود را به عنوان شریک مهم تجاری ایران حفظ کرده است. در سال ۹۸ نیز روابط تجاری دو کشور با تراز منفی تجاری برای ایران با صادراتی حدود نصف واردات ادامه پیدا کرد.

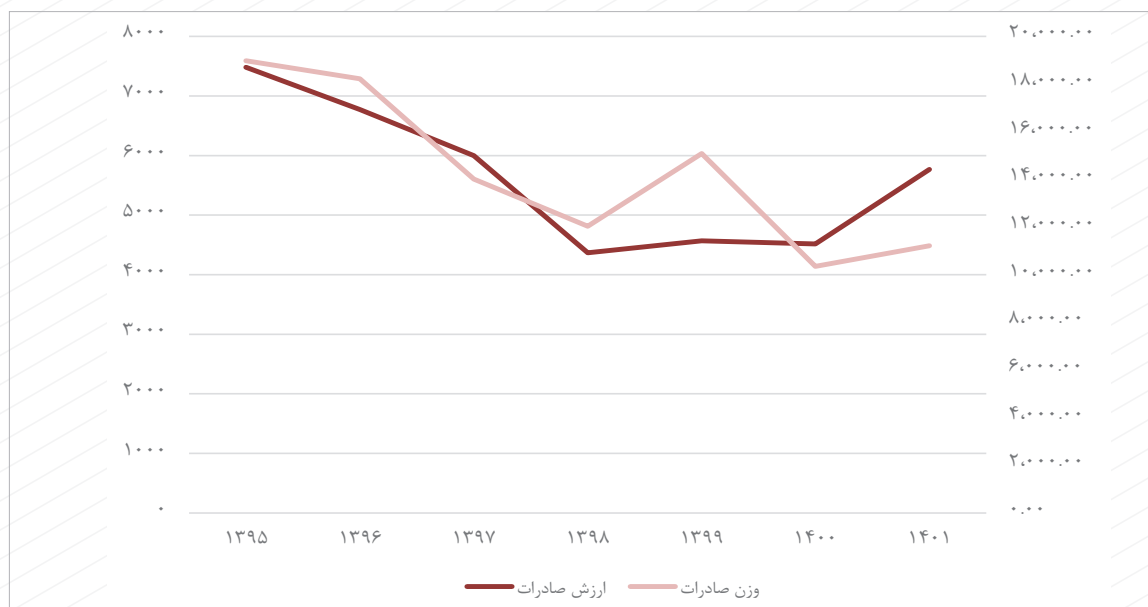
۲-۲. تجارت ایران و امارات متحده عربی

بررسی تجارت ایران با امارات متحده عربی طی سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۱ نشان می‌دهد که روند صادرات کشور تحت تاثیر تحریم‌ها روندی نزولی داشته است؛ علاوه بر این، روند فزاینده رشد وزن صادرات نسبت به رشد ارزش صادرات پس از سال ۱۳۹۸ تا سال ۱۳۹۹ نشان از ارائه تخفیفات با هدف توسعه صادرات دارد. البته می‌بایست این نکته را نیز مد نظر قرار داد که از سال ۱۳۹۹ اگرچه ارزش صادرات در یک روند ملایم رو به

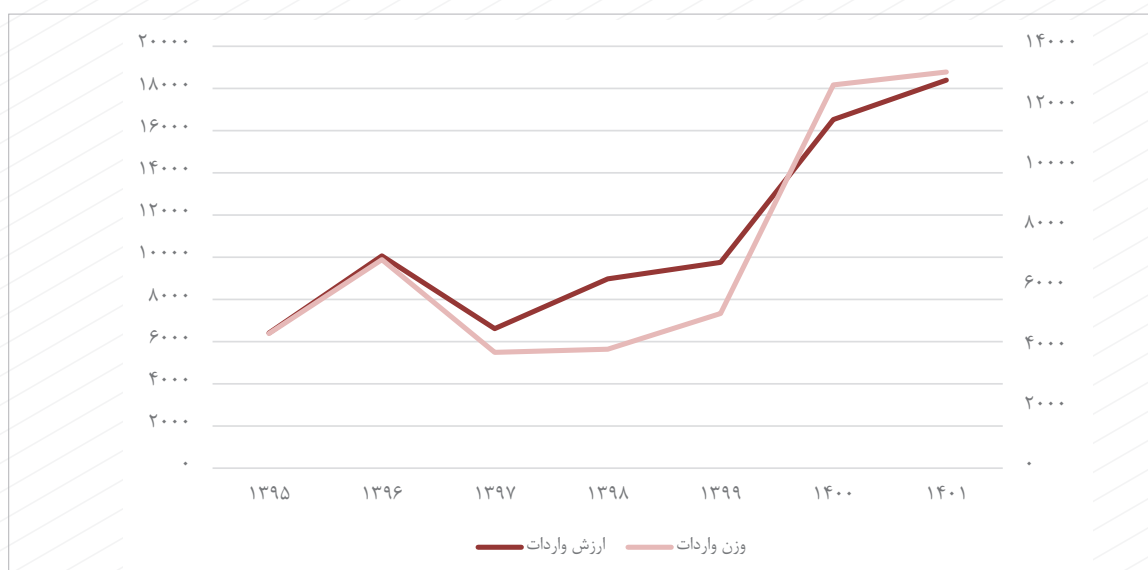
رشد بوده است، اما وزن صادرات با کاهش ۳۱ درصدی مواجه شده است که می‌توان نشان دهنده قیمت بالاتر کالاهای صادراتی ایران طی این سال باشد. رشد ارزش و وزن صادرات (رشد حدود ۸٫۳ درصدی در وزن و ۲۷٫۶ درصدی در ارزش) در سال ۱۴۰۰ نشان از توسعه روند تجارت ایران با امارات در هر دو سطح دارد.

نمودار ۲. روند رشد ارزش و وزن صادرات ایران در تجارت با امارات متحده عربی ۱۳۹۵-۱۴۰۱

منبع: محاسبات محقق بر اساس داده‌های سازمان توسعه تجارت ایران (گمرک جمهوری اسلامی ایران، آمارهای سالیانه و سال جاری، ۱۴۰۱)

نمودار ۳. روند رشد ارزش و وزن واردات ایران در تجارت با امارات متحده عربی ۱۳۹۵-۱۴۰۱

منبع: محاسبات محقق بر اساس داده‌های سازمان توسعه تجارت ایران (گمرک جمهوری اسلامی ایران، آمارهای سالیانه و سال جاری، ۱۴۰۱)

اما بررسی روند واردات ایران طی سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۰ نشان می‌دهد که با خروج آمریکا از برجام و آغاز فرایند تحریم‌ها هم ارزش و هم وزن واردات روندی صعودی را آغاز کرده است. این روند از سال ۱۳۹۹ با کاهش محدودیت‌های ناشی از همه‌گیری با رشد بیشتری ادامه پیدا کرد. اما این روند از سال ۱۴۰۰، با شتاب بسیار کمتری رشد داشته است؛ در واقع از سال ۱۹۹ تا ۱۴۰۰ وزن واردات ۱۴۷٫۶ درصد و ارزش آن ۶۹٫۴ درصد رشد داشته است؛ اما در سال ۱۴۰۱ رشد حدود ۳٫۳ درصدی در وزن و ۱۱٫۲ درصدی در ارزش واردات ایران از امارات به ثبت رسیده است.

۲-۱-۲. نقش و جایگاه امارات متحده عربی در واردات ایران

جدول ۱. نقش و جایگاه امارات متحده عربی در واردات ایران به تفکیک گروه‌های کالایی عمده (۲۰۲۱)

سهم امارات متحده عربی در تامین نیازهای وارداتی ایران	سهم ایران در جذب صادرات امارات متحده عربی	صادرات امارات متحده عربی به جهان		واردات ایران از امارات متحده عربی		کل واردات ایران		گروه کالایی
		سهم (درصد)	(هزار دلار)	سهم (درصد)	(هزار دلار)	سهم (درصد)	(هزار دلار)	
۳۶	۹۵٫۲۰	۱	۲,۸۷۰,۵۶۲	۱۷	۲,۷۳۲,۶۹۱	۱۴	۷,۶۲۳,۵۸۵	غلات (کد ۱۰)
۶۲	۶۰٫۴	۳	۷,۷۹۵,۵۶۵	۲۹	۴,۷۱۱,۶۸۱	۱۴	۷,۵۴۸,۸۶۴	ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی و اجزاء و قطعات آن‌ها (کد ۸۵)
۲۹	۴۰	۲	۵,۰۸۷,۸۹۵	۱۲	۲,۰۴۶,۱۹۴	۱۳	۷,۱۳۸,۹۲۲	ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی؛ اجزاء و قطعات آن‌ها (کد ۸۴)
۱۸	۴۱	۰	۱,۲۰۰,۷۷۳	۳	۴۹۵,۴۱۶	۵	۲,۷۵۷,۱۴۶	چربی‌ها و روغن‌های حیوانی یا گیاهی و فرآورده‌های آن‌ها (کد ۱۵)
۱۵	۳۰	۰	۱,۰۲۵,۷۶۲	۲	۳۰۵,۶۷۷	۴	۲,۰۵۶,۲۳۵	وسائط نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط (کد ۸۷)

سهم امارات متحده عربی در تامین نیازهای وارداتی ایران	سهم ایران در جذب صادرات امارات متحده عربی	صادرات امارات متحده عربی به جهان		واردات ایران از امارات متحده عربی		کل واردات ایران		گروه کالایی
		سهم (درصد)	(هزار دلار)	سهم (درصد)	(هزار دلار)	سهم (درصد)	(هزار دلار)	
۲۶	۱۸	۱	۲,۹۶۰,۶۱۷	۳	۵۱۸,۷۲۵	۴	۲,۰۲۰,۶۶۹	مواد شیمیایی آلی (کد ۲۹)
۱۲	۳۵	۰	۶۶۲,۷۸۴	۱	۲۳۱,۴۵۴	۴	۱,۹۲۵,۲۸۹	محصولات دارویی (۳۰)
۳۷	۹۵	۰	۷۱۰,۶۳۳	۴	۶۷۸,۵۵۶	۳	۱,۸۲۵,۶۵۸	دانه ها و میوه های روغی (۱۲)
۳۲	۴۶	۰	۷۸۸,۰۹۸	۲	۳۶۵,۵۷۱	۲	۱,۱۶۰,۲۱۷	لوازم عکاسی، فیلمبرداری، اندازه گیری دقیق، پزشکی یا جراحی (۹۰)
۲۵	۵	۳	۸,۰۰۵,۷۰۰	۲	۳۶۶,۵۸۲	۳	۱,۴۵۹,۱۲۷	پلاستیک و مصنوعات از آن (۳۹)
۳۵	۴۰	۱۳	۳۱,۱۰۸,۳۸۹	۷۵	۱۲,۴۵۲,۵۴۷	۶۷	۳۵,۵۱۵,۷۱۲	مجموع ۱۰ گروه کالایی فوق
۲۳	۲	۸۷	۲۰۹,۸۳۱,۴۷۲	۲۵	۴,۰۷۰,۵۴۵	۳۳	۱۷,۴۴۲,۲۶۰	سایر گروه های کالایی
۳۱	۷	۱۰۰	۲۴۰,۹۳۹,۸۶۱	۱۰۰	۱۶,۵۲۳,۰۹۲	۱۰۰	۵۲,۹۵۷,۹۷۲	کل کالاها

محاسبات تحقیق بر اساس داده های مرکز تجارت بین الملل (ITC, 2022)

با بررسی داده های آماری فوق، امارات در گروه کالایی ماشین آلات و دستگاه های برقی و اجزاء و قطعات آن ها (کد ۸۵) بیش از ۶۲ درصد نیاز وارداتی ایران را تامین می نماید. با تدقیق در این گروه کالایی، در می یابیم که در بخش دستگاه های تلفن، از جمله تلفن برای شبکه های تلفن همراه یا سایر شبکه های بی سیم (کد ۸۵۱۷) ایران ۴٫۲ میلیارد دلار (۴,۲۳۶,۰۲۳ هزار دلار) از امارات واردات داشته است که حدود ۹۶ درصد واردات کشور در این حوزه می باشد. بر این اساس میزان وابستگی کشور در واردات برخی گروه های کالایی از امارات بسیار بالاست. در گروه غلات (کد ۱۰) نیز ایران با واردات ۷٫۶ میلیارد دلاری (۷,۶۲۳,۵۸۵ هزار دلار)، حدود

۳۶ درصد از نیازهای وارداتی خود را از این کشور تامین می‌نماید. در سایر گروه‌های کالایی نیز همان‌طور که در جدول فوق مشخص است، بیش از یک چهارم نیازهای وارداتی ایران از طریق امارات تامین می‌شود که بخش قابل توجهی از آن در قالب صادرات مجدد از این کشور ساماندهی شده است.

۲-۲-۲. نقش و جایگاه امارات متحده عربی در صادرات ایران

جدول ۲. نقش و جایگاه امارات متحده عربی در صادرات ایران به تفکیک گروه‌های کالایی عمده (۲۰۲۱)

گروه کالایی	کل صادرات ایران		صادرات ایران به امارات متحده عربی		واردات امارات متحده عربی از جهان		سهم ایران در تامین نیازهای امارات متحده عربی	سهم امارات متحده عربی در جذب صادرات ایران (درصد)
	سهم (درصد)	(هزار دلار)	سهم (درصد)	(هزار دلار)	سهم (درصد)	(هزار دلار)		
سوخت‌ها و روغن‌های معدنی و محصولات حاصل از آنها (کد ۲۷)	۵۳	۴۰,۱۰۷,۷۵۳	۵۰	۲,۴۸۷,۷۸۷	۶	۱۲,۹۴۱,۶۰۵	۱۹,۲۲	۶
چدن، آهن و فولاد (کد ۷۲)	۱۰	۷,۵۶۱,۱۲۹	۱۲	۵۷۳,۴۱۳	۳	۵,۶۳۰,۱۲۸	۱۰,۲	۸
مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده از آنها (کد ۳۹)	۸	۶,۳۰۴,۱۱۰	۱	۷۲,۳۵۶	۳	۶,۰۷۶,۹۴۴	۱	۱
محصولات شیمیایی آلی (کد ۲۹)	۶	۴,۴۲۰,۵۹۱	۱۱	۵۶۳,۵۱۵	۱	۳,۰۸۸,۸۲۶	۱۸	۱۳
میوه‌های خوراکی (کد ۰۸)	۳	۲,۳۵۶,۸۵۳	۵	۲۳۰,۶۶۸	۱	۲,۲۶۴,۵۵۲	۱۰	۱۰
مس و مصنوعات از مس (کد ۷۴)	۳	۲,۰۶۰,۲۱۴	۸	۳۸۶,۱۸۱	۰	۹۴۱,۶۲۸	۴۱	۱۹
کودها (کد ۳۱)	۲	۱,۸۲۳,۴۳۹	۱	۴۰,۸۵۴	۰	۹۶,۸۸۰	۴۲	۲
سبزیجات و نباتات ریشه‌ای (کد ۰۷)	۱	۸۶۹,۶۷۷	۳	۱۵۷,۱۱۰	۱	۱,۱۵۹,۱۰۲	۱۴	۱۸
آلومینیوم و محصولات آن (کد ۷۶)	۱	۸۱۴,۴۲۵	۰	۲,۷۶۰	۱	۱,۲۷۹,۰۳۴	۰	۰

سهم امارات متحده عربی در جذب صادرات ایران (درصد)	سهم ایران در تامین نیازهای امارات متحده عربی	واردات امارات متحده عربی از جهان		صادرات ایران به امارات متحده عربی		کل صادرات ایران		گروه کالایی
		سهم (درصد)	(هزار دلار)	سهم (درصد)	(هزار دلار)	سهم (درصد)	(هزار دلار)	
۱	۰	۱۱	۲۳,۶۰۲,۲۹۰	۰	۸,۶۹۴	۱	۷۴۲,۳۰۷	ماشین آلات، لوازم مکانیکی، راکتورهای هسته ای، بویلرها (۸۴)
۷	۸	۲۷	۵۷,۰۸۰,۹۸۹	۹۲	۴,۵۲۳,۳۳۸	۸۹	۶۷,۰۶۰,۴۹۸	مجموع ۱۰ گروه کالایی فوق
۵	۰	۷۳	۱۵۳,۶۶۵,۷۵۹	۸	۴۰۵,۱۸۷	۱۱	۸,۰۸۴,۱۲۰	سایر گروه‌های کالایی
۷	۲	۱۰۰	۲۱۰,۷۴۶,۷۴۸	۱۰۰	۴,۹۲۸,۵۲۵	۱۰۰	۷۵,۱۴۴,۶۱۸	کل کالاها

محاسبات تحقیق بر اساس داده‌های مرکز تجارت بین‌الملل (ITC, 2022)

طبق داده‌های جدول فوق، در اکثر گروه‌های کالایی، سهم امارات در جذب صادرات ایران زیر ۱۰ درصد بوده است. برای گروه کالایی سوخت‌ها و روغن‌های معدنی و محصولات حاصل از آن‌ها (کد ۲۷) ایران با ۲۴ میلیارد دلار صادرات، حدود ۶ درصد از صادرات خود را در این گروه به امارات داشته است. گروه‌های کالایی که در آن ایران توانسته بیش از ۱۰ درصد صادرات داشته باشد شامل گروه مس و مصنوعات از مس (کد ۷۴) با ۹۴۱,۶ میلیون صادرات و تامین حدود ۴۱ درصد از نیازهای وارداتی امارات، گروه سبزیجات و نباتات ریشه‌ای (کد ۰۷) با ۱,۱ میلیارد دلار صادرات و تامین حدود ۱۴ درصد از نیازهای وارداتی امارات و گروه محصولات شیمیایی آلی (کد ۲۹) با ۳ میلیارد دلار صادرات و تامین حدود ۱۳ درصد از نیازهای وارداتی امارات می‌باشد و همچنان ظرفیت بالایی برای توسعه صادرات در این بخش‌ها وجود دارد. به طور کلی ایران تنها دو درصد از نیازهای وارداتی امارات را تامین می‌کند و علاوه بر توان داخلی، پتانسیل بالایی برای توسعه صادرات به این کشور بر اساس نیازهای وارداتی آن و امکان صادرات مجدد از این کشور وجود دارد.

۳-۲-۲. نقش و جایگاه امارات متحده عربی در صادرات مجدد به ایران

جدول ۳. نقش و جایگاه صادرات مجدد امارات متحده عربی در واردات ایران به تفکیک گروه‌های کالایی عمده (۲۰۲۰)

سهم صادرات مجدد امارات متحده عربی در تأمین نیازهای وارداتی ایران	سهم ایران در جذب صادرات مجدد امارات متحده عربی	صادرات مجدد امارات متحده عربی به جهان		صادرات مجدد امارات متحده عربی به ایران		کل واردات ایران		گروه کالایی
		سهم (درصد)	(هزار دلار)	سهم (درصد)	(هزار دلار)	سهم (درصد)	(هزار دلار)	
۸	۳,۰۹	۱۵	۱۴,۷۳۰,۹۵۰	۱۱	۴۵۴,۷۶۳	۱۵	۵,۹۰۱,۰۱۴	ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی؛ اجزاء و قطعات آن‌ها (کد ۸۴)
۰	۹,۰	۰	۱۰۰,۵۲۸	۰	۹,۰۶۵	۱۲	۴,۸۴۰,۳۹۷	غلات (کد ۱۰)
۳۸	۸	۲۷	۲۷,۰۴۰,۸۷۱	۵۰	۲,۱۴۰,۱۵۲	۱۴	۵,۵۷۲,۲۴۸	ماشین‌آلات و دستگاههای برقی و اجزاء و قطعات آن‌ها (کد ۸۵)
۲	۲	۱	۱,۲۷۴,۴۸۰	۱	۲۸,۲۰۰	۳	۱,۲۲۸,۵۶۵	محصولات دارویی (کد ۳۰)
۲۳	۲	۱۰	۹,۶۷۲,۸۴۱	۴	۱۵۹,۲۸۸	۲	۶۸۱,۸۷۱	وسائط نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط (کد ۸۷)
۴	۴۱	۰	۱۳۴,۰۳۶	۱	۵۵,۴۵۶	۴	۱,۴۵۶,۰۱۳	دانه‌ها و میوه‌های روغنی با مصارف صنعتی و دارویی (کد ۱۲)
۴	۳	۲	۱,۷۸۹,۴۴۲	۱	۴۶,۲۹۷	۳	۱,۲۸۴,۴۳۳	ماشین‌آلات و دستگاه‌های اپتیک و عکاسی (کد ۹۰)

سهم صادرات مجدد امارات متحده عربی در نیازهای وارداتی ایران	سهم ایران در جذب صادرات مجدد امارات متحده عربی	صادرات مجدد امارات متحده عربی به جهان		صادرات مجدد امارات به ایران		کل واردات ایران		گروه کالایی
		سهم (درصد)	(هزار دلار)	سهم (درصد)	(هزار دلار)	سهم (درصد)	(هزار دلار)	
۶	۱۳	۱	۶۵۷,۵۱۶	۲	۸۴,۵۹۰	۴	۱,۵۱۹,۷۸۳	مواد شیمیایی آلی (کد ۲۹)
۱۰	۹	۱	۱,۳۴۱,۵۲۹	۳	۱۱۶,۹۱۵	۳	۱,۱۶۰,۲۱۷	مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده از آنها (کد ۳۹)
۰	۱	۰	۳۹۹,۸۳۱	۰	۲,۶۲۰	۴	۱,۳۹۹,۷۲۲	چدن، آهن و فولاد (کد ۷۲)
۱۲	۵	۵۸	۵۷,۱۴۲,۰۲۴	۷۳	۳,۰۹۷,۳۴۶	۶۵	۲۵,۰۵۴,۲۶۳	مجموع ۱۰ گروه کالایی فوق
۸	۳	۴۲	۴۱,۴۲۶,۵۵۱	۲۷	۱,۱۴۳,۸۰۹	۳۵	۱۳,۷۵۰,۳۱۵	سایر گروه‌های کالایی
۱۱	۴	۱۰۰	۹۸,۵۶۸,۵۷۵	۱۰۰	۴,۲۴۱,۱۵۵	۱۰۰	۳۸,۸۰۴,۵۷۸	کل کالاها

محاسبات تحقیق بر اساس داده‌های مرکز تجارت بین‌الملل (ITC, ۲۰۲۲)

جدول فوق مربوط به داده‌های صادرات مجدد امارات به ایران می‌باشد؛ البته می‌بایست این نکته را مد نظر قرار داد که آمار دقیق و کاملی در ارتباط با صادرات مجدد امارات به سایر کشورها وجود ندارد و این آمار مربوط به داده‌هایی است که از سوی مرکز تجارت بین‌الملل در ارتباط با بخش‌ها و موارد گزارش شده از سوی امارات ارائه شده است. طبق داده‌های فوق، همچنان گروه کالایی ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی و اجزاء و قطعات آن‌ها (کد ۸۵) با تامین ۳۸ درصد از نیازهای وارداتی ایران در سال ۲۰۲۰، ۶۲ درصد در سال ۲۰۲۱ با ۴٫۷ میلیارد دلار واردات) در رتبه اول قرار دارد.

۲-۲-۴. وضعیت تجارت خدمات در امارات متحده عربی و فرصت‌های ایران

جدول ۴. تجارت خدمات امارات متحده عربی (هزار دلار- ۲۰۲۰)

صادرات	واردات	
۶۲,۱۳۷,۵۰۹	۵۹,۵۲۳,۴۸۵	کل خدمات
۶۱,۲۶۶,۱۶۷	۵۸,۱۶۲,۰۱۵	خدمات تجاری
-	۲۶,۷۹۳,۷۳۷ (۲۰۱۹)	خدمات بیمه و بازنشستگی
۲۴,۶۱۵,۳۸۵	۱۵,۰۸۵,۰۹۲	سفر
۷,۹۲۳,۷۵۸	۴,۳۵۲,۲۴۶	خدمات مخابراتی، کامپیوتری و اطلاعاتی
۲,۰۶۹,۴۳۵	۲,۰۱۴,۹۷۶	ساخت و ساز
۳,۰۴۹,۶۹۴	۱,۸۷۸,۸۲۹	هزینه‌های استفاده از مالکیت معنوی
۸۷۱,۳۴۱	۱,۳۶۱,۴۷۰	کالاها و خدمات دولتی
۱۶,۵۵۵,۴۸۰	-	لجستیک

(ITC, 2022)

در حال حاضر مهم‌ترین بخش تجاری امارات را می‌توان ارائه خدمات تجاری، به ویژه در بخش‌های لجستیکی دانست؛ در چنین شرایطی به نظر می‌رسد که برخورداری از خدمات تجاری و لجستیکی موجود در امارات می‌تواند به توسعه صادرات ایران ذیل صادرات مجدد کمک شایانی نماید.

۲-۳. ساختار تعرفه‌ای در تجارت ایران و امارات متحده عربی

با وجود آن‌که روابط تجاری میان ایران و امارات در سطوح کمی قابل توجهی پیگیری می‌شود و به رغم حضور این کشور در میان شرکای تجاری اصلی ایران حتی در دوره تشدید تحریم‌ها، اما هنوز هیچ‌گونه موافقتنامه بازرگانی و یا گمرکی میان دو کشور منعقد نشده است. جدول ذیل تعرفه‌های اعمال شده بر گروه‌های کالایی عمده در تجارت ایران و امارات را نمایش می‌دهد.

جدول ۵. تعرفه اعمال شده از طرف ایران و امارات در گروه‌های کالایی عمده (۲۰۲۲)

تعرفه ارزیابی اعمال شده توسط امارات در واردات از ایران	ده گروه کالایی عمده صادراتی ایران	تعرفه ارزیابی اعمال شده توسط ایران در واردات از امارات	ده گروه کالایی عمده وارداتی ایران
۵	سوخ‌ها و روغن‌های معدنی و محصولات حاصل از آنها (کد ۲۷)	۱۲	غلات (کد ۱۰)
۶	چدن، آهن و فولاد (کد ۷۲)	۱۹	ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی و اجزاء و قطعات آن‌ها (کد ۸۵)
۵	مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده از آن‌ها (کد ۳۹)	۱۳	ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی؛ اجزاء و قطعات آن‌ها (کد ۸۴)
۳	محصولات شیمیایی آلی (کد ۲۹)	۳۰	چربی‌ها و روغن‌های حیوانی یا گیاهی و فرآورده‌های آن‌ها (کد ۱۵)
۱	میوه‌های خوراکی (کد ۰۸)	۳۴	وسائط نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط (کد ۸۷)
۵	مس و مصنوعات از مس (کد ۷۴)	۷	مواد شیمیایی آلی (کد ۲۹)
۵	کودها (کد ۳۱)	۱۲	محصولات دارویی (کد ۳۰)
۲	سبزیجات و نباتات ریشه‌ای (کد ۰۷)	۹	دانه‌ها و میوه‌های روغی (کد ۱۲)
۵	آلومینیوم و محصولات آن (کد ۷۶)	۱۱	لوازم عکاسی، فیلمبرداری، اندازه‌گیری دقیق، پزشکی یا جراحی (کد ۹۰)
۴	ماشین‌آلات، لوازم مکانیکی، راکتورهای هسته‌ای، بویلرها (کد ۸۴)	۱۲	پلاستیک و مصنوعات از آن (کد ۳۹)

(ITC, 2022)

۴-۲. پتانسیل صادراتی ایران در تجارت با امارات متحده عربی در مقایسه با رقبا

مرکز تجارت بین‌الملل، امکانی را تحت عنوان «نقشه پتانسیل صادراتی»، برای بررسی پتانسیل صادراتی کشورها و محصولات، در اختیار کاربران خود قرار داده است. در این نقشه، بازارها و تامین‌کنندگان با پتانسیل صادراتی (محقق نشده) و همچنین فرصت‌هایی برای تنوع صادراتی برای ۲۲۶ کشور و منطقه و ۴۴۹۰ محصول شناسایی شده است. بر اساس روش پتانسیل صادراتی که در این نقشه به کار گرفته شده است، عملکرد صادراتی کشورها، تقاضای بازارهای هدف، شرایط دسترسی به بازارها و پیوندهای دوجانبه بین کشورهای

صادرکننده و واردکننده ارزیابی می‌شود و بر این اساس، رتبه‌بندی فرصت‌های محقق نشده ارائه می‌گردد. طبق داده‌های مرکز تجارت بین‌الملل، کل پتانسیل صادراتی ایران در بازار امارات متحده عربی حدود ۷۸۸ میلیون دلار برآورد شده است. در حال حاضر پتانسیل صادراتی محقق نشده ایران به امارات متحده عربی ۳۴۸ میلیون دلار می‌باشد. محصولات دارای بیشترین پتانسیل صادراتی از ایران به امارات متحده عربی عبارتند از محصولات نیمه تمام آهن یا فولاد، پسته و خرما به صورت تازه یا خشک. خرما یا تازه یا خشک شده بزرگترین تفاوت مطلق بین صادرات بالقوه و بالفعل را از نظر ارزش نشان می‌دهد و فضایی برای تحقق صادرات بیشتر از سوی ایران به ارزش ۶۸ میلیون دلار را فراهم کرده است.

در جدول ذیل ده کالا با بیشترین پتانسیل صادراتی محقق نشده به امارات متحده عربی برای ایران و مهم‌ترین رقبای ایران در این کالاها مشخص شده‌اند.

جدول ۶. ده کالا با بیشترین پتانسیل صادراتی محقق نشده برای ایران و رقبای فعلی در امارات متحده عربی (۲۰۲۱)

عنوان و کد کالا	میزان صادرات فعلی ایران (میلیون دلار)	پتانسیل محقق نشده ایران (میلیون دلار)	مهم‌ترین رقبای ایران	میزان صادرات فعلی رقیب (میلیون دلار)	پتانسیل محقق نشده رقیب ایران (میلیون دلار)
خرما، تازه یا خشک (۰۸۰۴۱۰)	۱۲	۶۸	عربستان	۶۷	۱۰۵
			عراق	۷۸	-
			پاکستان	۱۷	۸,۱
پلی اتیلن، وزن مخصوص >۰,۹۴ در اشکال اولیه (۳۹۰۱۱۰)	۵۲۸ هزار دلار	۵۷	عربستان	۲۸۶	۱۹۸
			هند	۶,۲	۳,۸
			کویت	۲۲	-
پسته (۰۸۰۲XB)	۵۸	۵۶	آمریکا	۲۹	۲,۹
			افغانستان	۴,۸	۱۲
			ترکیه	۲,۷	۱۳
پلی اتیلن، وزن مخصوص <=۰,۹۴ در اشکال اولیه (۳۹۰۱۲۰)	۲۵۵ هزار دلار	۵۴	عربستان	۲۴۴	۱۳۹
			کویت	۲۳	-
			مصر	۰	۶,۶

عنوان و کد کالا	میزان صادرات فعلی ایران (میلیون دلار)	پتانسیل نشده ایران (میلیون دلار)	مهم‌ترین رقبای ایران	میزان صادرات فعلی رقیب (میلیون دلار)	پتانسیل نشده رقیب (میلیون دلار)
محصولات نیمه تمام آهن یا فولاد (۷۲۰۷۱۱)	۸۲	۴۲	عمان	۱۰۲	۷۵
			هند	۱۴	۶۶
			بحرین	۳۲	۳۷
سنگ معدن و کنسانتره آهن آگلومره شده (به استثنای پیریت‌های آهن برشته شده) (۲۶۰۱۱۲)	۶۷۷ هزار دلار	۳۸	بحرین	۳۱۹	۳۳۶
			عمان	۲۱۵	۱۶۳
			هند	۲،۱	۲۲۴
میله از آهن یا فولاد غیر آلیاژی (۷۲۱۴۲۰)	۱،۹	۳۶	عمان	۳۱۵	۹۲
			ترکیه	۶	۲۲
			هند	۴۳۹ هزار دلار	۵،۵
متانول "متیل الکل" (۲۹۰۵۱۱)	۱۳۰ هزار دلار	۱۲	عربستان	۵۹	-
			عمان	۶۱۴ هزار دلار	۲۸
			بحرین	۶،۴	-
پلی استایرن، در اشکال اولیه (۳۹۰۳۱۹)	۲۶۰ هزار دلار	۱۲	عربستان	۲۸	-
			هند	۱،۹	۴
			پاکستان	۲،۲	۳
بیسکویت شیرین (۱۹۰۵۳۱)	۳۲۳ هزار دلار	۱۰	هند	۱۰	۳۱
			ترکیه	۱۰	۳۱
			مصر	۵،۲	۷،۹

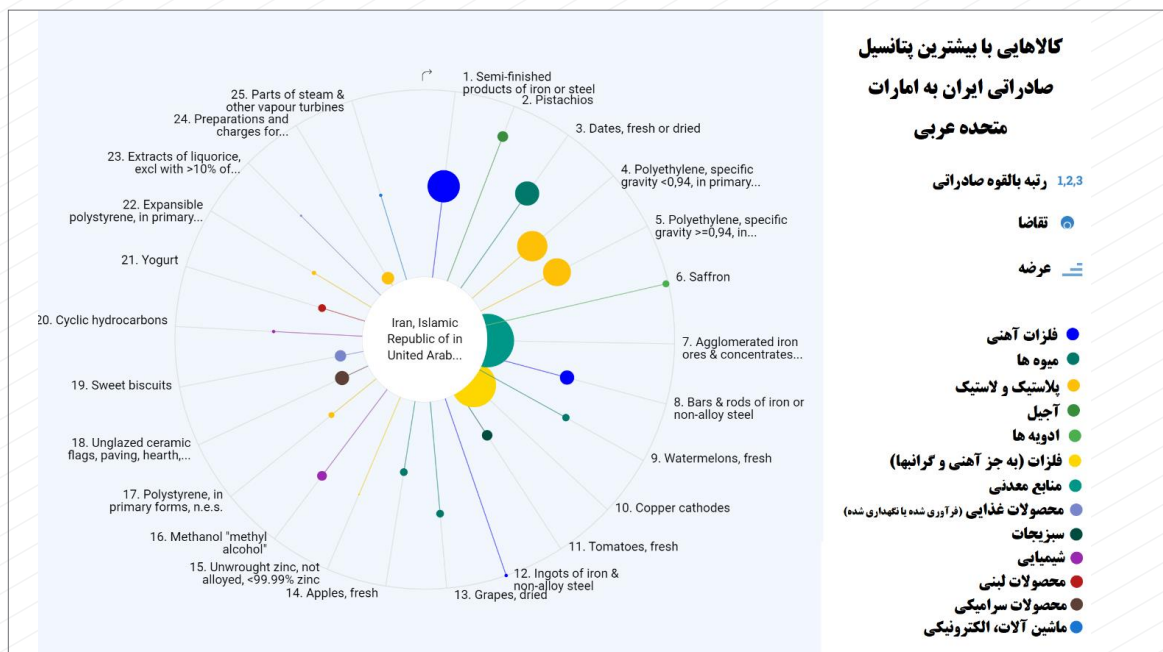
(ITC, 2022)

شکل ذیل نیز ۲۵ کالایی که ایران در آن‌ها از بیشترین پتانسیل صادراتی به امارات متحده عربی برخوردار است را به نمایش گذاشته است؛ در این شکل، بیشترین میزان پتانسیل صادراتی (صرفنظر از میزان تحقق فعلی آن) ترسیم شده است. در واقع در ترتیب بندی یک تا بیست و پنج در این شکل، ارزش صادرات بالقوه بر اساس پیش بینی عرضه، تقاضا، شرایط دسترسی به بازار و سهولت تجارت دوجانبه بیان شده است. قطر دایره ارزش واردات پیش بینی شده (با احتساب تعرفه‌های خاص محصول و مزایای فاصله) را نمایش می‌دهد و فاصله دایره از مرکز سهم بازار پیش بینی شده (تصحیح شده برای مزایای تعرفه‌های جهانی و مشروط به

فیلتر صادرات مجدد) را مشخص می‌کند. به عبارت بهتر، علاوه بر پتانسیل صادراتی ایران در ارتباط با امارات (در ترتیب یک تا بیست و پنج کالاهای ذکر شده در نمودار)، ظرفیت ایران در تامین و عرضه کالا (در قالب فاصله تا مرکز دایره) و میزان تقاضای امارات برای هر یک از کالاهایی که ایران در آن پتانسیل صادراتی دارد (در قالب قطر دایره) را می‌توان همزمان در نمودار مشاهده کرد.

شکل ۱. بیشترین پتانسیل صادراتی ایران به امارات متحده عربی ۲۰۲۱

(ITC, 2022)

محصولات با بیشترین پتانسیل صادراتی از ایران به امارات متحده عربی عبارتند از محصولات نیمه تمام آهن یا فولاد، پسته و خرما، تازه یا خشک. ایران در عین حال بالاترین ظرفیت عرضه را در شمش آهن و فولاد غیر آلیاژی، زعفران و پسته دارا می‌باشد. سنگ معدن و کنسانتره آهن آگلومره (به استثنای پیریت آهن برشته شده)، کاتدهای مس و محصولات نیمه تمام از آهن یا فولاد نیز سه کالایی هستند که از قوی‌ترین پتانسیل تقاضا در امارات متحده عربی برخوردار است.

این محصولات به ترتیب بیشترین پتانسیل عبارتند از:

۱. محصولات نیمه تمام آهن یا فولاد (۷۲۰۷۱۱)؛ ۲. پسته (۰۸۰۲Xb)؛ ۳. خرما، تازه یا خشک (۰۸۰۴۱۰)؛ ۴. پلی اتیلن، وزن مخصوص >۰,۹۴، در اشکال اولیه (۳۹۰۱۱۰)؛ ۵. پلی اتیلن، وزن مخصوص <=۰,۹۴، در اشکال اولیه (۳۹۰۱۲۰)؛ ۶. زعفران (۰۹۱۰۲۰)؛ ۷. سنگ معدن و کنسانتره آهن آگلومره شده (به استثنای پیریت

های آهن برشته شده)؛ ۸. میل و میل و آهن یا فولاد غیر آلیاژی (۷۲۱۴۲۰)؛ ۹. هندوانه تازه (۰۸۰۷۱۱)؛ ۱۰. کاتد مس (۷۴۰۳۱۱)؛ ۱۱. گوجه فرنگی تازه (۰۷۰۲۰۰)؛ ۱۲. شمش آهن و فولاد غیر آلیاژی (۷۲۰۶۱۰)؛ ۱۳. انگور خشک (۰۸۰۶۲۰)؛ ۱۴. سیب، تازه (۰۸۰۸۱۰)؛ ۱۵. روی کار نشده، آلیاژ نشده، >۹۹٫۹۹٪ روی (۷۹۰۱۱۲)؛ ۱۶. متانول "متیل الکل" (۲۹۰۵۱۱)؛ ۱۷. پلی استایرن، در اشکال اولیه (۳۹۰۳۱۹)؛ ۱۸. سنگ فرش های سرامیکی بدون لعاب و موارد مشابه (۶۹۰۷)؛ ۱۹. بیسکویت شیرین (۱۹۰۵۳۱)؛ ۲۰. هیدروکربن های حلقوی (۲۹۰۲۹۰)؛ ۲۱. ماست (۰۴۰۳۱۰)؛ ۲۲. پلی استایرن انبساط پذیر، در اشکال اولیه (۳۹۰۳۱۱)؛ ۲۳. عصاره شیرین بیان به غیر از ۱۰٪ ساکارز و شیرینی (۱۳۰۲۱۲)؛ ۲۴. آماده سازی و شارژ برای کپسول های آتش نشانی، نارنجک های آتش نشانی شارژ شده (۳۹۰۴۱۰)؛ ۲۵. قطعات بخار و سایر توربین های بخار (۸۴۰۶۹۰).

۲-۵. موافقتنامه های دو یا چند جانبه میان ایران و امارات

موافقتنامه های همگرایی منطقه ای نوعی ترتیبات تجاری بین مناطق و کشورهای مختلف است که اغلب شامل کاهش و یا رفع موانع تجاری می شود. هدف این موافقتنامه ها، تسهیل تجارت می باشد که از طریق رفع موانع و یا کاهش هزینه های تجارت (از جمله از طریق حذف یا کاهش معنادار تعرفه ها) رای مصرف کنندگان و تولیدکنندگان و افزایش تجارت بین کشورهای عضو اجرایی می شود. با وجود آن که کشورهای از قبیل امارات متحده عربی، عراق و آلمان در میان هفت کشور نخست در حجم تجارت با ایران قرار دارند، حتی یک موافقت نامه نیز در زمینه بازرگانی و یا گمرکی با این کشورها منعقد نشده است. این واقعیت نشان دهنده در حاشیه بودن روابط تجاری نسبت به مسائل سیاسی بوده و لازم است در انعقاد موافقتنامه ها به این مسئله به عنوان یکی از متغیرهای تصمیم گیری توجه شود.

در ادامه به سه موافقتنامه ای که طی دو دهه گذشته میان ایران و امارات در حال پیگیری است ولی همچنان به نتیجه نرسیده، اشاره شده است:

۱- موافقتنامه تشویق و حمایت متقابل از سرمایه گذاری:

متون پیشنهادی در خصوص «موافقتنامه تشویق و حمایت متقابل از سرمایه گذاری» پیش از این بین طرفین مبادله گردیده است. مجوز امضای مقدماتی موافقتنامه مزبور توسط هیات وزیران صادر شده است. در زمان برگزاری اولین اجلاس کمیسیون مشترک دو کشور در آذر ماه ۱۳۸۸ در تهران، نمایندگان دو کشور مجدداً متون مورد نظر را با یکدیگر مبادله کردند و مذاکرات اولیه در این خصوص صورت پذیرفت. طرف ایرانی در چند مرحله آمادگی خود را جهت برگزاری ادامه مذاکرات اعلام نموده که تا کنون پاسخی از سوی طرف اماراتی دریافت نشده است. در جریان برگزاری دومین اجلاس کمیسیون مشترک دو کشور در فروردین ماه ۱۳۹۳ در ابوظبی نیز به دلیل عدم حضور نماینده ای از وزارت امور اقتصاد و دارایی، تفاهمی در خصوص ادامه مذاکرات درباره موافقتنامه مذکور صورت پذیرفت.

طبق آخرین اطلاعات مربوط به این موافقتنامه، در خردادماه ۱۴۰۲ احسان خاندوزی، وزیر امور اقتصادی و دارایی در حاشیه اجلاس سالانه هیات عامل گروه بانک توسعه اسلامی با محمد ابن هادی الحسینی وزیر امور مالی امارات متحده عربی دیدار و بر ضرورت اقدامات مقتضی به منظور تنظیم موافقتنامه‌های سرمایه گذاری خارجی تاکید شد.

۲- موافقتنامه اجتناب از اخذ مالیات مضاعف:

متن پیشنهادی جمهوری اسلامی ایران در خصوص موافقتنامه اجتناب از اخذ مالیات مضاعف، با هدف ممانعت از اخذ مالیات مضاعف و همکاری جهت جلوگیری از فرار مالیاتی، در تیر ماه ۱۳۸۲ به طرف اماراتی ارائه شده است. در سال ۱۳۸۶ طرف اماراتی نیز متن پیشنهادی خود را به سازمان امور مالیاتی ارسال نمود. سازمان امور مالیاتی کشور تاریخ بهمن ماه سال ۱۳۸۷ را جهت برگزاری دور اول مذاکرات کارشناسی جهت انعقاد موافقتنامه مذکور به طرف مقابل پیشنهاد نموده بود که توسط طرفی اماراتی مورد پذیرش قرار نگرفت. در زمان برگزاری اولین اجلاس کمیسیون مشترک دو کشور در آذر ماه سال ۱۳۸۸ در تهران و اولین دور از مذاکرات در خصوص موافقتنامه مذکور بین دو طرف انجام گرفت. پس از آن طرف ایرانی آمادگی خود را جهت برگزاری ادامه مذاکرات اعلام نمود. بر اساس اعلام سفارت کشورمان در امارات، از آذر ماه ۱۳۸۸، سه مرتبه هماهنگی با طرف اماراتی جهت مذاکره با طرف ایرانی در خصوص موافقتنامه مالیاتی صورت گرفته ولی متأسفانه در هر سه مورد، سازمان امور مالیاتی ایران موفق به اخذ مجوز سفر نشده و موجب گلیایه مندی طرف اماراتی را فراهم کرد. با عنایت به پیگیری های صورت گرفته و دستور وزیر وقت وزارتخانه متبوع جهت نهایی نمودن این موافقتنامه، سازمان امور مالیاتی کشور مجدداً دو تاریخ پیشنهادی در اسفند ماه سال ۱۳۹۰ جهت عزیمت به کشور امارات به منظور برگزاری این مذاکرات را پیشنهاد نمود که طرف اماراتی در خصوص این تاریخ ها اعلام نظر نکرد و عملاً تاریخ پیشنهادی جدید نیز منقضی گردید. در جریان برگزاری دومین اجلاس کمیسیون مشترک دو کشور در فروردین ماه سال ۱۳۹۳ در ابوظبی طرفین نسبت به برگزاری دومین دور مذاکرات در ارتباط با موافقتنامه مذکور در سه ماهه آخر سال ۲۰۱۴ در ابوظبی تفاهم نمودند. حسب اعلام سازمان امور مالیاتی کشور، دومین دور مذاکرات در ارتباط با موافقتنامه مذکور در آبان ماه سال ۱۳۹۳ در ابوظبی برگزار و متن موافقتنامه به پاراف نمایندگان در کشور رسیده و آماده امضای مقامات ذیربط در کشور می باشد.

طبق آخرین اطلاعات مربوط به این موافقتنامه نیز، طی دیدار وزیر امور اقتصادی و دارایی ایران با وزیر امور مالی امارات متحده عربی در خردادماه ۱۴۰۲، بر ضرورت اقدامات مقتضی به منظور نهایی سازی موافقتنامه اجتناب از اخذ مالیات مضاعف تاکید شد.

۳- موافقتنامه همکاری‌های گمرکی:

متن پیشنهادی جمهوری اسلامی ایران در مورد موافقتنامه همکاری‌های گمرکی با هدف بهبود سطح همکاری گمرکات دو کشور در تیر ماه ۱۳۸۲ به طرف اماراتی ارائه شده و در زمان برگزاری اولین اجلاس مقدماتی کمیسیون مشترک دو کشور در فروردین ماه سال ۱۳۸۷ طرفین جهت شروع مذاکرات اعلام آمادگی نمودند و در زمان برگزاری اولین اجلاس کمیسیون مشترک دو کشور در آذر ماه سال ۱۳۸۸ در تهران دو طرف اولین دور مذاکرات کارشناسی در مورد این موافقتنامه را برگزار نمودند. مقرر بود که دومین دور از مذاکرات کارشناسی در این خصوص در زمان مقتضی برگزار گردد. ولی پیگیری‌ها به نتیجه مشخصی نرسید. در جریان برگزاری دومین اجلاس کمیسیون مشترک دو کشور در فروردین ماه سال ۱۳۹۳ در ابوظبی، طرفین مجدداً نسبت به برگزاری و پیگیری مذاکرات توافق نمودند.

بررسی شرکای تجاری کشور از سال ۱۳۷۱ تاکنون نشان می‌دهد که شرکای اصلی ایران از کشورهای اروپایی نظیر آلمان، ایتالیا، انگلستان و سوئیس به سمت کشورهای امارات، چین، هند، ترکیه، کره و عراق سوق یافته است. این تغییر شرکای تجاری از کشورهای اروپایی به کشورهای آسیایی، ضرورت انعقاد موافقتنامه‌های تجاری و اقتصادی با این کشورها و تعمیق کیفی اجرای آن‌ها را دوچندان کرده است.

همکاری‌های بانکی و مالی (مربوط به قبل از تشدید تحریم‌ها علیه ایران)

شعب و نمایندگی‌های بانک‌های جمهوری اسلامی ایران در شهرهای مختلف امارات متحده عربی عبارتند از:

- **بانک ملی ایران:** در شهرهای دبی، ابوظبی، شارجه، فجیره، العین و راس الخیمه؛
- **بانک ملت:** دبی؛
- **بانک صادرات:** دبی، ابوظبی، شارجه، مرشد بازار، العین، شیخ زاید و عجمان

همچنین، اکثر بانک‌های ایران با ۱۴ بانک مستقر در امارات روابط کارگزاری داشته‌اند که در حال حاضر به دلیل موضوعات تحریم، با مشکلات متعددی درگیر هستند.

همکاری‌های اعتباری و پوشش بیمه‌ای

بر اساس گزارش بانک توسعه صادرات ایران، تاکنون هیچ‌گونه رابطه اعتباری بین دو کشور برقرار نشده است. همچنین دفتر نمایندگی شرکت بیمه ایران برای نظارت بر امور نمایندگی‌های بیمه ایران در آن کشور، در امارات متحده عربی مستقر می‌باشد.

علاوه بر موافقتنامه‌های فوق، موضوع برگزاری کمیسیون‌های مشترک ایران و امارات نیز از اهمیت بالایی

برخوردار است؛ این کمیسیون برای اولین بار در سال ۱۳۸۸ و برای بار دوم در سال ۱۳۹۳ با سازماندهی وزارت امور خارجه به عنوان نهاد متولی برگزار شد. از آن تاریخ تا کنون به دلیل عدم تمایل امارات این کمیسیون اجلاس دیگری نداشته است. با توجه به تعطیلی کمیسیون اقتصادی ایران و امارات در چند سال گذشته، طی دیدار وزیر راه و شهرسازی ایران با همتای اماراتی‌اش در اردیبهشت ماه ۱۴۰۲، تصمیم گرفته شد تا در شهریور ماه، با برگزاری مجدد کمیسیون مشترک، فصل جدیدی در روابط اقتصادی دو کشور ایجاد شود. بر اساس نتایج این مذاکرات، سه موضوع اصلی در دستور کار کمیسیون مشترک ایران و امارات قرار خواهد داشت؛ این اولویت‌ها شامل رفع موانع مقررات تجاری، تصمیم‌گیری درباره فعالیت‌های مالی بانکی و بیمه‌ای و سرمایه‌گذاری در کریدورهای مختلف حمل و نقلی است.

۲-۶. سرمایه‌گذاری خارجی

طبق گزارش آنکتاد از وضعیت سرمایه‌گذاری خارجی در جهان، جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران در سال ۲۰۲۰، حدود ۱٫۳ میلیارد دلار بود که نسبت به سال ۲۰۱۹، حدود ۱۱ درصد افت داشته است. سهم ورودی سرمایه‌گذاری از تشکیل سرمایه ثابت ناخالص ایران نیز با کاهش ۰٫۱ درصدی نسبت به سال ۲۰۱۹، به ۰٫۵ درصد در سال ۲۰۲۰ رسید. در عین حال، جریان سرمایه‌گذاری از ایران نیز از ۸۵ میلیون دلار در سال ۲۰۱۹ به ۷۸ میلیون دلار در سال ۲۰۲۰ رسیده و کاهش ۸ درصدی را تجربه کرده است. این در حالی است که طبق این گزارش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در امارات متحده عربی در سال ۲۰۲۰ با رشد ۱۱ درصدی به ۲۰ میلیارد دلار رسید. معاملات در حوزه منابع طبیعی عمدتاً باعث افزایش سرمایه‌گذاری در کشور شده است؛ البته امارات متحده عربی در صنایع دیگر نیز جذب سرمایه داشته است؛ به عنوان مثال، حدود ۵۳ درصد سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در دبی در نیمه اول سال ۲۰۲۰ مربوط به بخش‌های فن‌آوری متوسط و بالا بوده است. امارات متحده عربی با انتشار حکم سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ۲۰۲۰، مشوق‌هایی را در مناطق آزاد گسترش داد و زمینه‌های سرمایه‌گذاری خارجی را بیش از پیش تسهیل کرد. امارات متحده عربی پس از انتشار «لیست فعالیت‌های مجاز»، که ۱۳ صنعت واجد شرایط برای اعطای ۱۰۰ درصد مالکیت خارجی در آن را مشخص نموده بود، به طور رسمی لیست مفصلی از ۱۲۲ فعالیت اقتصادی در این صنایع را منتشر کرد که دیگر نیازی به داشتن سهامدار یا نماینده عمده اماراتی نداشته و ۱۰۰ درصد مالکیت خارجی در آن‌ها مجاز می‌باشد. در حوزه سرمایه‌گذاری خارجی امارات در ایران نیز می‌توان نقش این کشور را قابل‌تأمل ارزیابی نمود. طبق آمارهای منتشر شده وزارت صنعت، معدن و تجارت در سال ۹۹ بیش از ۲٫۴۶ میلیارد دلار درخواست سرمایه‌گذاری خارجی در کشور تصویب شده است. این میزان سرمایه‌گذاری خارجی مصوب مربوط به ۱۵۸

فقره طرح و پروژه است که از این نظر در مقایسه با سال ۹۸ رشد ۹۲ درصدی را نشان می‌دهد. در ۱۲ ماهه سال ۹۸ تعداد ۸۲ فقره طرح و پروژه با حجم سرمایه‌گذاری ۸۵۴ میلیون دلاری در بخش‌های مختلف صنعتی، معدنی و تجاری مصوب شده بود. در این میان چین با ۵۴۳ میلیون دلار، آلمان با ۴۸۶٫۹ میلیون دلار، امارات متحده عربی با ۳۶۳٫۷ میلیون دلار، کانادا با ۲۷۱٫۶ میلیون دلار و اتریش با ۱۱۶ میلیون دلار به ترتیب پنج کشور نخست سرمایه‌گذار در ایران بوده‌اند. در سال ۹۹، افغانستان با ۴۷، ترکیه با ۱۴، چین و آلمان با ۱۲ و امارات با ۱۰ طرح و پروژه، به ترتیب پنج کشور نخست از نظر تعداد پروژه‌های سرمایه‌گذاری در ایران محسوب می‌شوند. طی سال‌های گذشته، اماراتی‌ها در طرح‌های مختلف از جمله ساخت هتل پنج ستاره، ایجاد واحد آب شیرین کن، تولید پارچه‌های پرده‌ای و لباسی، تولید پودرهای کانی غیر فلزی، تولید کاشی‌های سرامیکی کف و احداث نیروگاه گازی جنوب اصفهان، ساخت طلا و جواهر و غیره در ایران سرمایه‌گذاری کرده‌اند. بر اساس آمار موجود، بیش از ۷۵ طرح سرمایه‌گذاری خارجی از سوی اتباع اماراتی به ارزش بیش از ۱۵٫۵ میلیارد دلار تحت پوشش قانون تشویق و حمایت متقابل از سرمایه‌گذاری در ایران مصوب گردیده که ۱۵ طرح به ارزش ۱۱ میلیارد دلار به دلیل عدم اقدام به موقع باطل گردیده و ۶۰ پروژه به ارزش ۴٫۵ میلیارد دلار همچنان دارای اعتبار می‌باشد.

۳. شناسایی فرصت‌های سرمایه‌گذاری و تجارت امارات

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در امارات متحده عربی علیرغم پیامدهای همه‌گیری کرونا که بر حجم سرمایه‌گذاری، تجارت و اقتصادهای جهان سایه انداخته بود، در سال ۲۰۲۱ نسبت به سال ۲۰۲۰ به رشد ۴ درصدی دست یافت و به ۲۰٫۷ میلیارد دلار رسید. تراز انباشته جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به حدود ۱۷۱٫۶ میلیارد دلار افزایش یافت. امارات متحده عربی با شرکای تجاری خود تقریباً ۱۰۶ موافقتنامه برای حمایت و تشویق سرمایه‌گذاری‌ها امضا کرده است.

امارات متحده عربی در حوزه جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در منطقه غرب آسیا، با جذب ۳۷ درصد از کل ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در این منطقه که بالغ بر ۵۵٫۵ میلیارد دلار می‌باشد، رتبه اول را به خود اختصاص داده است؛ این کشور در منطقه‌ها نیز رتبه اول را کسب کرده و ۳۱ درصد از کل جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی منطقه را به خود اختصاص داده است که بالغ بر ۶۶٫۶ میلیارد دلار می‌باشد. امارات در سال ۲۰۲۱ از نظر ورودی جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در رتبه ۱۹ جهانی و از نظر خروجی جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در رتبه ۱۷ جهان قرار گرفت.

وزارت اقتصاد امارات بخش‌های ذیل را به عنوان بخش‌های امیدوارکننده سرمایه‌گذاری خارجی معرفی می‌کند:

- کشاورزی مبتنی بر فناوری‌های نوین (اگری تک)
- زیرساخت‌های حمل و نقل
- ساخت مسکن و مراقبت سالمندان
- امکانات بهداشتی، درمانی و تجهیزات
- تولید برق و تامین آب مبتنی بر انرژی‌های تجدیدپذیر
- داروسازی و مراقبت‌های بهداشتی الکترونیکی
- امنیت سایبری
- هوش مصنوعی
- محصولات مبتنی بر محتوای دیجیتال
- فین تک
- پلتفرم‌های تجارت الکترونیک
- واقعیت مصنوعی و واقعیت مجازی
- بلاک چین
- انرژی تجدیدپذیر
- فناوری جذب کربن
- زیرساخت ۵G
- ساختمان‌های هوشمند
- پرینت سه بعدی
- رباتیک
- شرکت‌های مصرف کننده
- اینترنت اشیا و حسگرها
- حمل و نقل پایدار
- پایداری در مصرف مواد غذایی
- فناوری آموزشی

۳-۱. قانون سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در امارات

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در امارات متحده عربی توسط قانون فدرال با فرمان شماره ۱۹ در سال ۲۰۱۸ تنظیم شده است. این قانون ارتقای فضای سرمایه‌گذاری، گسترش و تنوع بخش تولید و جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در بخش‌های فناوری، دانش و آموزش پیشرفته را مورد توجه قرار داده است. این قانون به سرمایه‌گذاران خارجی اجازه می‌دهد تا صد درصد مالکیت تجارت خود را در اختیار داشته باشند. قبل از صدور این قانون، سرمایه‌گذاران خارجی می‌توانستند تنها ۴۹ درصد سهام شرکت خود را در اختیار داشته باشند، در حالی که شرکای آن‌ها که شهروندان امارات هستند، ۵۱ درصد سهام را در اختیار بگیرند. سایر مشوق‌ها و مزایا شامل ضمانت حمایت از سرمایه‌گذاری، تسهیلات انتقال مالی، امکان اصلاح مشارکت، ادغام، تملک و انتقال مالکیت مطابق با منافع سرمایه‌گذار است.

۳-۱-۱. محدوده قانون

این قانون فقط در مورد اتباع خارجی که پروژه‌های سرمایه‌گذاری را در سرزمین اصلی امارات متحده عربی راه‌اندازی می‌کنند و معیارهای حداقل سرمایه مورد نیاز برای هر فعالیت مجاز را دارا هستند اعمال می‌شود. شرایط دیگر شامل استفاده از تکنولوژی مدرن، ایجاد ارزش افزوده بالا و کمک در تحقیق و توسعه می‌شود. فعالیت‌های اقتصادی مجاز برای قرار گرفتن در لیست سرمایه‌گذاری مجاز با مالکیت صد درصد شامل بخش کشاورزی، بخش تولید و بخش خدمات می‌شود. بخش‌های غیر مجاز نیز عبارتند از اکتشاف و تولید مواد نفتی، بخش‌های نظامی، فعالیت‌های بانکی و تأمین مالی، خدمات بیمه و خدمات حج.

۳-۲. فرصت‌های پیش روی ایران در امارات متحده عربی

تمامی بخش‌های فوق می‌تواند در قالب فرصتی برای توسعه توانمندی‌های ایران و برخورداری از مزایای سرمایه‌گذاری در کشور امارات در نظر گرفته شود. به نظر می‌رسد که گشایش در مناسبات ایران و عربستان، روابط تجاری ایران با امارات به ویژه با ابوظبی را فزونی می‌دهد؛ با فروکش کردن همه‌گیری کرونا و رفع محدودیت‌ها نیز، اقتصاد دبی به حضور صنعتگران و بازرگانان و گردشگران ایرانی نیاز جدی دارد. به‌رغم تمامی محدودیت‌ها علیه تجار و شرکت‌های ایرانی در امارات، این کشور کماکان در مقایسه با سایر کشورهای منطقه خلیج فارس، وضعیت بهتری برای فعالیت اقتصادی شرکت‌های ایرانی دارد، علاوه بر آنکه شتاب توسعه زیرساخت‌ها در دبی و تسهیل هرچه بیشتر فضای کسب‌وکار و تجارت در این کشور، با سایر مناطق این حوزه قابل قیاس نیست. سهم امارات از صادرات به جهان ۱٫۷ درصد است، بنابراین امارات و به‌طور ویژه، دبی محل خوبی برای صادرات مجدد کالاهای ایرانی است. ایران ۳۵ درصد از سهم صادرات به جهان

را دارد و به این ترتیب، امارات پنج برابر ایران سهم صادراتی بیشتری در جهان را به خود اختصاص داده است. از نظر شاخص مراکز مالی نیز، دبی رتبه ۱۹ جهان را در اختیار دارد. اگر رویکرد توسعه‌ای در همکاری‌های اقتصادی با امارات در دستورکار دولت و حاکمیت قرار گیرد، افزایش صادرات ایران به این کشور را در پی خواهد داشت.

در حال حاضر طلا، الماس و فلزات سه صنعت بزرگ در امارات محسوب می‌شود. امارات طلا و الماس را از چین و هند تامین می‌کند و آنچه که ایران به امارات صادر می‌کند، مواد اولیه تولید آلومینیوم، مس و آهن است که با وجود تحریم‌ها سهم ایران در صادرات مس کاهش یافته است و سهم ما در بین کشورهای‌های پتروشیمی و معدنی نیز آسیب پذیر است. طبق پیش‌بینی اتاق بازرگانی ایران و امارات تجارت خارجی دو کشور در سال‌های آتی رو به افزایش خواهد بود؛ امارات نیز تا سال ۲۰۲۵ تجارت با ایران را ۳۰ میلیارد دلار تخمین زده است.

۳-۲-۱. دیپلماسی انرژی

علاوه بر نکات فوق، توسعه دیپلماسی انرژی در قبال امارات نیز از اهمیت بالایی برخوردار است. در راستای توسعه دیپلماسی انرژی، لازم است به ابعاد و ابزارهای سیاستگذاری تجاری کشور تنوع بخشید؛ بطوریکه نمی‌توان انتظار داشت که ایران تنها به عنوان صادر کننده انرژی مطرح باشد، مبادلات تجاری با کشورهای حاشیه خلیج فارس نیازمند تنوع ابعاد مختلف سیاستگذاری تجاری است. امارات کشوری است که برای تأمین نیازهای انرژی خود عمدتاً به عربستان و رژیم صهیونیستی متکی است و باید در نظر داشت که تنوع مبادی تجارت انرژی در ایران با کشورهای همسایه باید در نظر گرفته شود.

در خصوص پتانسیل‌های افزایش تبادلات انرژی میان ایران و امارات می‌توان از کشوری واسط به عنوان عمان استفاده کرد به گونه‌ای که برای صادرات گاز، خط لوله انتقال گاز ایران به عمان و سپس سوپ آن از عمان به امارات به عنوان گزینه‌ای مطلوب مورد توجه قرار داشته باشد. در حال حاضر ایران نمی‌تواند مستقیماً به امارات گاز صادرات کند و دلیل اصلی آن موضوع کرسنت است که هنوز در دادگاه بین‌المللی پرونده باز دارد.

با توجه به اینکه امارات از منظر سیاسی با در نظر گرفتن تجربه سال‌های گذشته مشترکات کمتری با ایران دارد اما تفاهم‌نامه و باز شدن باب همکاری اقتصادی میان دو کشور از اسفند ماه ۱۳۹۹ می‌تواند فرصت مناسبی برای ایران به لحاظ تأمین گاز این کشور باشد. اما این کشور در حال حاضر آمریکا را به عنوان تأمین کننده گاز مورد نیاز خود برگزیده است و در صورت بی‌توجهی ایران به این فرصت، کم‌کم این امر به تهدید مبدل خواهد شد. در حال حاضر ایران دارای ۴ میدان نفت و گاز مشترک با امارات است. این میادین

عبارتند از: میدان سلمان (ابوالبوخوش) با تولید ۳۳ هزار بشکه نفت در روز، میدان مبارک و در حوزه مشترک ایران و شارجه و میدان نصرت (فاتح) و فرزام (واقع در ۳۵ کیلومتری جنوب شرقی جزیره سیری).
با توجه به نقاط مشترک گازی و نفتی و پتانسیل‌های موجود در توسعه روابط با امارات در حوزه انرژی، به نظر می‌رسد که صادرات محصولات پتروشیمی و پلیمری و در مقابل واردات فناوری‌های روز از طریق امارات می‌تواند در دیپلماسی انرژی پیش برنده باشد. وجود پتانسیل‌های بالقوه و بالفعل در منطقه خاورمیانه و بخصوص در کشورهای حوزه خلیج فارس، امکان ایجاد قطب صنعتی محصولات پتروشیمی و پلیمری را در این منطقه مهیا کرده است؛ به نحوی که می‌توان با ایجاد سازوکارهای لازم و اتخاذ تدابیر ویژه و تعامل با کشورهای صاحب این صنعت، شرایطی را مهیا کرد که طی آن سهم مناسبی از بازار این محصولات برای ایران مهیا شود؛ این موضوع می‌تواند درباره مواد اولیه صنایع بالادستی و پایین دستی موثر باشد؛ در این میان پتانسیل بالقوه ایران در حوزه مواد اولیه و مصنوعات می‌تواند جایگاه کشور را منحصر به فردتر کند. هر چند که به نظر می‌رسد ارتقای جایگاه ایران و خروج از وضعیت خام‌فروشی می‌بایست در نگاهی میان مدت مورد توجه سیاستگذاران قرار گیرد.

۴. جمع‌بندی و توصیه‌های سیاستی

صادرات ۵٫۷ میلیارد دلاری ایران به امارات در سال ۱۴۰۱ که رشد حدود ۸٫۳ درصدی در وزن و ۲۷٫۶ درصدی در ارزش را نسبت به آمار سال ۱۴۰۰ ثبت کرده است، نشان از آن دارد که ایران و امارات شرکای مطمئن و سودآور تجاری برای یکدیگر محسوب می‌شوند و به رغم تحریم‌ها و تعارضات سیاسی، روابط تجاری دو کشور به شکل مستمری پیگیری می‌شود و حتی امارات در میان پنج سرمایه‌گذار اصلی ایران در بخش‌های صنعتی و معدنی در سال‌های اوج تحریم دیده می‌شود. با وجود آن‌که کشورهایی چون امارات متحده عربی، در رتبه‌های نخست تجارت با ایران قرار دارند، اما حتی یک موافقت‌نامه نیز در زمینه بازرگانی و یا گمرکی با این کشور منعقد نشده است.

در حال حاضر و با توجه به قانون سرمایه‌گذاری در امارات، فرصت بسیار مناسبی در اختیار فعالان اقتصادی کشور قرار دارد تا با سرمایه‌گذاری در بخش‌های تجارت عمده و خرده‌فروشی، فعالیت‌های املاک و مستغلات، خدمات مالی و بیمه، تولید و استخراج معادن و معادن امارات از امکانات موجود مهیا شده در این کشور برخوردار شوند. با ورود به جزئیات آماری روابط تجاری دو کشور به نظر می‌رسد که در برخی گروه‌های کالایی مرتبط با مواد غذایی و یا فلزات، با توجه به روند رو به رشد کشور امارات و نیاز روزافزون این کشور به واردات در این حوزه‌ها، فرصت‌های محقق نشده قابل توجهی پیش روی ایران قرار داشته باشد.

به نظر می‌رسد که با توجه به استمرار و سطح بالای روابط تجاری ایران و امارات، ضروری است تا از موضوع دیپلماسی تجاری در روابط ایران با این کشور بهره بیشتری برده شود تا علاوه بر ارتقاء سطح کمی این رابطه، سطح کیفی این ارتباط نیز با هدف پیشینه‌سازی منافع اقتصادی ایران ارتقا پیدا کند. در این میان توجه به عوامل ذیل می‌تواند سودمند و موثر باشد:

- ایجاد شبکه‌ای از روابط راهبردی با کشور امارات با توجه به بسترهای مشترک فرهنگی؛
- استفاده از امکانات فراهم شده در سازمان‌ها و نهادهای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در جهت ارتقاء تعامل اقتصادی با کشور امارات با تاکید بر اتخاذ رویکردی مبتنی بر توافقات سازمان یافته منطقه‌ای و بین‌المللی؛
- استفاده از پیمان‌های دوجانبه تجاری و ارزی و ایجاد بازار بین بانکی معاملات ریالی و ارزی با کشور امارات؛
- استفاده از ظرفیت رسانه‌ای و بهره‌مندی از شبکه‌های برون مرزی برای نشان دادن توانمندی‌های تجاری واقعی ایران به تجار امارات؛
- ایجاد زمینه سرمایه‌گذاری‌های خارجی از طریق تبلیغ ظرفیت‌های اقتصادی ایران در کشور امارات؛
- تقویت دیپلماسی عمومی و شرکت فعال بخش خصوصی واقعی (کارآفرینان، صنعتگران و بازرگانان) در بازار کشور امارات؛
- تشکیل شورای هماهنگی دیپلماسی اقتصادی متشکل از وزارت صنعت، معدن و تجارت با بازوی اجرایی سازمان توسعه تجارت، وزارت امور خارجه با بازوی معاونت تازه تاسیس دیپلماسی اقتصادی و اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، به‌عنوان بالاترین نهاد بخش خصوصی به منظور تسریع در تصمیم‌گیری‌ها و کاهش موازی کاری؛
- تدوین سند یکپارچه دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران با تاکید بر مشارکت نخبگان و پژوهشگران در طراحی ادبیات دیپلماسی اقتصادی؛

۴-۱. ضرورت توجه به بخش خدمات در تجارت ایران و امارات

موقعیت راهبردی ایران در منطقه خاورمیانه، دانش فنی شرکت‌های ایرانی و نیروی متخصص و توانمند و نزدیکی به بازارهای نیازمند به خدمات فنی و مهندسی، این فرصت را برای کشور ایجاد کرده است که با توجه به وجود رقبای قدرتمندی نظیر چین و ترکیه در حوزه خدمات فنی و مهندسی و خطر بروز تحریم‌های احتمالی جدید، از نقاط قوت موجود هر چه سریع‌تر بهره کافی برده شود. در حوزه خدمات لجستیکی نیز با توجه به ۴۷۰ کیلومتر مسیر ترانزیتی ریلی و ۲۴ هزار کیلومتر مسیر ترانزیت جاده‌ای و ۲۴ پایانه مرزی موقعیت

منحصر بفرد ژئوپولیتیک و ظرفیت‌های بالای ترانزیتی کشور، ضروری است تا از فرصت‌ها و امکانات موجود بهره‌برداری بیشتری شود.

۲-۴. لزوم قاعده مند سازی روابط تجاری ایران با امارات مطابق با استانداردهای بین‌المللی بویژه در مقررات فنی و سطوح کیفی

در حال حاضر بخش عمده‌ای از تجارت ایران با امارات در قالب شیوه‌های سنتی و با ارزش افزوده اندک صورت می‌گیرد؛ ضعف گسترده در بسته‌بندی و لجستیک محصولاتی ایرانی، ضرورت نوسازی لنج‌ها و بهبود کیفیت بسته‌بندی محصولات ایران را ضرورت بخشیده است تا بدین واسطه ارزش افزوده بیشتری از صادرات ایران ایجاد شود. علاوه بر این با توجه به قوانین امارات در رعایت برخی استانداردها، ضروری است تا با ارتقای این ضرورت، امکان توسعه صادرات به امارات بیش از پیش مهیا گردد.

علاوه بر موارد فوق، ضروری است تا نکات ذیل که بر اساس مشاوره با دست‌اندرکاران مربوطه مطرح شده است نیز مورد توجه سیاستگذاران قرار داشته باشد:

- ضرورت برگزاری مرتب کمیسیون مشترک ایران و امارات
- ضرورت ایجاد تنوع در روابط تجاری ایران و ایجاد نوعی موازنه از طریق برخورداری از مزایای تجارت با کشورهای نظیر عمان در کنار امارات
- ضرورت پایش مستمر بازار امارات و زمینه‌سازی برای کنش‌های هدفمند به جای اقدامات واکنشی
- لزوم توجه بیشتر به پتانسیل مکانسیم تهاتر به ویژه برای رفع محدودیت‌های تحریمی
- ضرورت ایجاد ثبات در قوانین و مقررات حوزه تجارت و جلوگیری از هرگونه اختلال در عملکرد تجار
- ضرورت تشکل سازی در امارات و مرتفع ساختن ضعف‌های موجود نظیر عدم وجود اتاق بازرگانی مشترک ایران و امارات در امارات
- ضرورت اجرایی کردن بندهای موافقتنامه عشق‌آباد در راستای ایجاد وابستگی امارات نسبت به زیرساخت‌های بندر چابهار با توجه بانیا این کشور به دسترسی به کشورهای مستقل مشترک‌المنافع

۵. منابع

- ITC. (2022, Jul 6). Trade Map. Retrieved from International Trade Center: <https://www.trademap.org>
- ITC. (2022, Jul 6). Export Potential Map. Retrieved from International Trade Center: <https://exportpotential.intracen.org/en/>
- U.ae. (2021, 09 Jun). Foreign Direct Investment (FDI). Retrieved from The United Arab Emirates'Government portal: <https://u.ae/en/information-and-services/finance-and-investment/foreign-direct-investment>
- U.ae. (2023, 03 May). Foreign Direct Investment (FDI). Retrieved from The United Arab Emirates'Government portal: <https://u.ae/en/information-and-services/finance-and-investment/foreign-direct-investment>
- UNCTAD. (2021). World Investment Report 2021. New York: United Nations Publications. Retrieved from https://unctad.org/system/files/official-document/wir2021_en.pdf
- ابراهیمی، ع.، ع. & خسروی، م. (۱۳۹۸). مناسبات جمهوری اسلامی ایران و امارات؛ همکاری اقتصادی و واگرایی سیاسی (۱۹۹۰-۲۰۲۰). نشریه روابط خارجی، ۳۷-۶۶.
- اتاق بازرگانی ایران و امارات. (۱۴۰۰، اردیبهشت ۸). صادرات جهانی امارات؛ پنج برابر ایران. بازیابی از اتاق مشترک بازرگانی ایران و امارات: <https://iremcc.ir/1444/>
- اتاق بازرگانی ایران و امارات. (۱۴۰۰، تیر ۱۵). توسعه روابط سیاسی با کشورهای همسایه زمینه ساز توسعه اقتصادی ایران. بازیابی از اتاق مشترک بازرگانی ایران و امارات: <https://iremcc.ir/1560/>
- اتاق بازرگانی ایران و امارات. (۱۴۰۲، خرداد ۴). تنظیم موافقتنامه های سرمایه گذاری خارجی و اجتناب از اخذ مالیات مضاعف بین ایران و امارات. بازیابی از اتاق مشترک بازرگانی ایران و امارات: <https://bzn.ir/a59536>
- سازمان توسعه تجارت. (۱۴۰۱، ۰۸ ۰۳). بازارهای منتخب. بازیابی از سازمان توسعه تجارت: <https://bzn.ir/m52306>
- سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران. (۱۴۰۰، اسفند ۶). موافقتنامه‌های

- همکاری‌های مشترک بین جمهوری اسلامی ایران و امارات متحده عربی. بازیابی از وزارت اقتصاد و دارایی: <https://investiniran.ir/fa-ir/>
- عرب پور، ا. (۱۳۹۹، آبان ۱۹). دیپلماسی اقتصادی ایران با همسایگان. بازیابی از جامعه اندیشکده ها: <https://iranthinktanks.com/iran-economic-diplomacy-with-neighbors>
  - گروه انرژی مرکز پژوهش‌های مجلس. (۱۴۰۰). دیپلماسی اقتصادی ایران در قبال امارات در حوزه انرژی. تهران: دفتر مطالعات انرژی، صنعت و معدن.
  - گمرک جمهوری اسلامی ایران. (۱۴۰۱، آذر ۱۲). آمار سال جاری، هشت ماهه سال ۱۴۰۱. بازیابی از <https://bn.ir/x01326>: گمرک جمهوری اسلامی ایران.
  - ۱ مرکز پژوهش‌های مجلس. (۱۳۹۹). آسیب شناسی موافقتنامه‌های دوجانبه ترجیحی، بازرگانی و گمرکی در تجارت خارجی کشور. تهران: معاونت اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس. بازیابی از <https://rc.majlis.ir/fa/report/download/1551964>
  - مرکز پژوهش‌های مجلس. (۱۴۰۱). معرفی و تحلیل برخی شاخص‌های حوزه بازرگانی خارجی ایران. تهران: معاونت اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس. بازیابی از <https://rc.majlis.ir/fa/1754816/report/show>

مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

نام گروه:

گروه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی خارجی

تهیه کننده:

دکتر فائزه مرادی حقیقی

ناظر علمی:

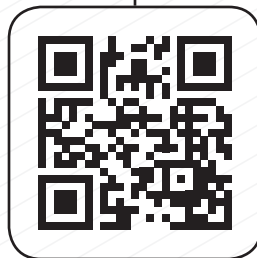
علی زاهدطلبان

اظهار نظر کنندگان

دکتر یحیی فتحی

تاریخ انتشار:

شهریور ماه ۱۴۰۲

www.itsr.ir